

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КОТКО ЯНА МИКОЛАЇВНА

УДК 638:51.635:01.338:12

**УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ-ВИРОБНИКІВ ПРОДУКЦІЇ
РОСЛИННИЦТВА**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
ЛЕВКІНА Руслана Володимирівна,
Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
академік НААН України
МАЛІК Микола Йосипович,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН України,
головний науковий співробітник відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції;

доктор економічних наук, професор,
СОКОЛОВ Микола Олександрович,
Сумський національний аграрний університет,
проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної діяльності.

Захист відбудеться «11» травня 2021 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої Д 55.859.01 Сумського національного аграрного університету за адресою: 40021, м. Суми, вул. Г. Кондратьєва, 160, конференц-зал.

З дисертаційною роботою можна ознайомитись у науковій бібліотеці Сумського національного аграрного університету за адресою: 40021, м. Суми, вул. Г. Кондратьєва, 160, читальний зал.

Автореферат розісланий «11» квітня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.М. Жмайлов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток економіки вимагає від аграрних підприємств адаптації до турбулентних умов з метою підвищення ефективності функціонування та разом з тим орієнтації на вирішення соціальних і екологічних проблем, що пов'язані із створенням сприятливих умов для проживання працівників та розвитку соціальної інфраструктури у населених пунктах. Наразі вітчизняних аграрні підприємства стикаються із необхідністю вирішувати кадрові питання у сільській місцевості, що характеризуються дефіцитом кваліфікованих кадрів та зайнятістю в інших сферах діяльності. З іншого боку, зменшується рівень зайнятості в тих населених пунктах, де працюють лише аграрні підприємства зернової та технічної спеціалізації, що не збільшує рівень зайнятості та приросту чисельності молоді. Функціонування аграрних підприємств рослинницького напрямку, які вирощують високо-трудоемні сільськогосподарські культури, дозволяє суттєво вплинути на вирішення цих завдань, висока маржинальність продукції – забезпечити зростання економічних показників. Формування мотиваційного механізму створює базис управління соціально-економічним розвитком не лише для даних підприємств, а й для суб'єктів інфраструктури та вимагає підійти до вирішення завдання комплексно та узгодити дослідження у економічній, соціальній та екологічній площині. В даному контексті саме соціальна складова є найбільш складною і передбачає запровадження ефективних управлінських рішень для функціонування відповідних соціально-економічних систем мікрорівня, що і обумовлює актуальність виконаного дослідження.

Незважаючи на публікації, що присвячені теорії управління розвитком підприємств аграрної сфери, залишаються питання, які наразі не вирішені остаточно. Дослідження різних аспектів теорії управління, розвитку та взаємодії соціально-економічних систем розглядалися в працях таких зарубіжних науковців-дослідників: О. Конт, Г. Спенсер, К. Маркс, Н. Луман, Ю. Хабермас, Д. Юм, та сучасних вітчизняних науковців: М. Маліка, М. Лукашевич, М. Соколова, О. Ярмак, С. Попова, В. Аніщенко, І. Грамоткіна, В. Ковальчука, Р. Левкіної, Т. Шкляр. Наукові праці та дослідження вказаних науковців розкривають загальні аспекти соціально-економічних відносин в функціонуванні аграрних підприємств. Втім, поза увагою залишаються питання побудови соціально-економічних систем у контексті взаємозв'язку і взаємозалежності результативності функціонування аграрних підприємств і місцевої соціальної інфраструктури, розвиток якої, як правило, визначається соціальними орієнтирами керівництва підприємств.

Актуальність дослідження, необхідність розробки засад управління соціально-економічним розвитком аграрних підприємств рослинницького напрямку спеціалізації, як найбільш поширеної в сучасних вітчизняних умовах їх категорії, шляхом запровадження механізму взаємодії економічної та соціальної системи, обумовило вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах плану наукових досліджень Харківського

національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка за темами «Розвиток соціально-економічних систем в аграрному бізнесі в умовах турбулентності економіки та інтеграційних відносин» (номер державної реєстрації 0116U005203, 2016-2021 рр.). Роль автора у виконанні даних досліджень полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних і практичних засад управління соціально-економічним розвитком суб'єктів аграрного підприємництва, що спеціалізуються на продукції овочівництва та плодово-ягідництва.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретичних, методичних та практичних засад управління розвитком підприємств-виробників продукції рослинництва, зокрема, продукції високотрудоємних сільськогосподарських культур. У відповідності до поставленої мети вирішувались такі завдання дослідження:

- визначити сутнісно-змістовні характеристики управління соціально-економічним розвитком підприємства;

- уточнити наукові категорії «соціально-економічна система», «сталий розвиток» та «стабільний розвиток» у контексті управління розвитком аграрних підприємств різної галузевої спеціалізації;

- обґрунтувати концептуальні засади формування та забезпечення управління соціально-економічним розвитком підприємств-виробників продукції рослинництва;

- визначити тенденції виробництва та споживання продукції рослинництва, зокрема, продукції високотрудоємних сільськогосподарських культур в Україні та в світі;

- визначити взаємозалежність між рівнем та якістю управління соціально-економічними системами аграрних підприємств, зростанням добробуту їх працівників та розбудовою соціальною інфраструктурою населених пунктів;

- удосконалити наукові підходи до формування механізму соціально-економічного розвитку аграрних підприємств;

- розробити методичний підхід до визначення складу показників оцінки соціально-економічної ефективності функціонування аграрних підприємств галузі рослинництва;

- визначити основні показники функціонування та реагування на зміни у побудові соціально-економічної системи підприємств-виробників рослинництва, зокрема, продукції високотрудоємних сільськогосподарських культур;

- обґрунтувати систему заходів та інструментів управління соціально-економічним розвитком підприємств-виробників продукції рослинництва, зокрема, продукції високотрудоємних сільськогосподарських культур.

Методи дослідження. Теоретично-методологічними передумовами дослідження є системний та комплексний аналіз, які призначені для інтенсифікації і деталізації досліджуваного об'єкту; метод синтезу, який використано для узагальнення різносторонніх варіації соціально-економічного розвитку підприємства. Відображені в дисертаційній роботі завдання, були реалізовані за допомогою загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: логічного (вивчення сутності соціально – економічного розвитку, формування

теоретичних положень та висновків); науково-трактатного (висвітлення процесів формування та перспективні можливості тенденції розвитку діяльності підприємства); економічного (ототожнення, комплексування і демонстрування індикаторів формування соціально – економічного розвитку); динамічного (змінна динаміка показників підприємницької діяльності); розрахунково-конструктивного (планування варіації розвитку з урахуванням чинників впливу); порівнянь та співставлень (зіставлення показників, факторів, чинників у динаміці); факторного аналізу (вияв взаємозалежності й взаємозв'язок індикаторів із фінансовими результатами діяльності). Достовірність виявлених результатів, висновків та рекомендацій автентифікується здійсненими розрахунками та значним обсягом відображеного в роботі аналітичного матеріалу.

Інформаційна база дослідження. У процесі дослідження було залучено наукові дослідження та праці вітчизняних і зарубіжних учених, законодавчі та нормативно-правові акти, статистична інформація Державної служби статистики України, Головного управління статистики у Харківській області, інформаційні дані фінансової звітності підприємств виробників продукції рослинництва, наукові джерела, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у обґрунтуванні теоретичних, методичних і практичних засад управління соціально-економічним розвитком підприємств галузі рослинництва, які, зокрема, спеціалізуються на вирощуванні високотрудоємних сільськогосподарських культур. До основних результатів дослідження, що відображають його наукову новизну належать такі:

вперше:

- обґрунтовано концептуальні засади формування та забезпечення управління соціально-економічним розвитком аграрних підприємств, які передбачають створення умов та використання потенційних можливостей запровадження в їх структурі соціально-економічної системи мотиваційного механізму, основу якого становить організаційно-управлінська складова, що дозволяє впливати на виробничу, фінансову, інноваційну, маркетингову, логістичну складові, а також є орієнтованою на зростанні показників ефективності аграрних підприємств;

удосконалено:

- наукове тлумачення поняття «соціально-економічна система» та ідентифікація структурних особливостей соціально-економічних систем аграрних підприємств, яке ґрунтується на структурному поєднанні соціальної та економічної складових вказаних систем мікрорівня, ефективного управління якими у контексті сталого розвитку передбачає комплексний економічний розвиток і вирішення соціальних проблем на підприємстві з урахуванням обґрунтованих параметрів впливу їх виробничо-господарської діяльності на навколишнє середовище;

- взаємозалежність між основними соціальними та економічними показниками функціонування аграрних підприємств, зростанням добробуту їх працівників та розбудовою соціальної інфраструктури населених пунктів, що, на

відміну від існуючих, передбачає оцінку співвідношення між використаними ресурсами на вирішення економічних проблем та ресурсами на реалізацію мотиваційного механізму, що дозволяє створити стійкі умови реалізації економічних і соціальних інтересів працівників;

- методичний підхід до визначення та обґрунтування складу показників оцінки соціально-економічної ефективності функціонування аграрних підприємств, що відрізняється використанням сукупності індикаторів економічної, соціальної та екологічної результативності, які враховують їх спеціалізацію;

- наукові підходи до формування механізму соціально-економічного розвитку аграрних підприємств, що передбачає комплексне формування товарної та кадрової політики, а також дозволяє вирішувати соціальні проблеми функціонування підприємств-товаровиробників;

набуло подальшого розвитку:

- тлумачення сутнісно-змістових характеристик управління соціально-економічним розвитком аграрних підприємств як систематичного, комплексного, безперервного, адаптаційного й інноваційного процесу, спрямованого на створення умов та використання потенційних можливостей для вирішення взаємопов'язаних і взаємозалежних економічних, соціальних і екологічних завдань з метою досягнення довгострокових конкурентних переваг на ринку різних видів сільськогосподарської продукції, зокрема, продукції високотрудоємних культур;

- ідентифікація тенденцій розвитку виробництва та кон'юнктури ринку продукції рослинництва, зокрема, продукції високотрудоємних сільськогосподарських культур на національному та регіональному рівнях, на основі обґрунтування трендів зростання обсягів виробництва і скорочення обсягів споживання продукції овочівництва, садівництва та ягідництва населення України, що формує засади для розвитку даних галузей у підприємствах в умовах неповного забезпечення норм споживання і зростаючого попиту;

- обґрунтування основних показників функціонування та реагування аграрних підприємств на зміни у побудові соціально-економічної системи, що на відміну від існуючих передбачають врахування параметрів економічної, соціальної та екологічної результативності при вирішенні завдань кадрової та товарної політики.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні напрямів соціально-економічного розвитку аграрних підприємств. Найважливіші положення дисертаційної роботи є доведеними до практичної реалізації в управлінні поточною діяльністю та розвитком аграрних підприємств.

Методичні прийоми та підходи автора, які сформовані в дисертаційному дослідженні, пропозиції, щодо здійснення аналізу наявного рівня соціально-економічного розвитку підприємства-виробника продукції рослинництва, ідентифікація рівня розвитку були використанні під час формування стратегії стабілізації розвитку в ПА «ВАТАЛ». Розроблені рекомендації щодо зміцнення та перспективного розвитку з урахуванням існуючих можливостей підприємства були запроваджені в роботу СТОВ «Славутич». Наукові теоретично-практичні здобутки автора дослідження використанні під час формування стратегічного

планування підприємницької діяльності в ФГ «Базилевич» та ТОВ «Євросем». Окремі наукові розробки були використані в навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою роботою, яка являє собою комплекс теоретичних, наукових, методичних та практичних результатів щодо управління соціально-економічним розвитком аграрних підприємств рослинницького напрямку. Науково-практичні положення, результати, висновки та рекомендації належать особисто автору. Особистий внесок здобувача продемонстровано в опублікованих працях за тематикою дослідження, які висвітлюють зміст дисертаційної роботи.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дослідження доповідалися і обговорювалися на конференціях та семінарах, серед яких найбільш важливими були: Міжнародна науково-практична конференція «Молодь і технічний прогрес в АПК» (м. Харків, 2017 р.); «Challenges and opportunities of scientific thought development» (Pretoria, South Africa, 2017); науковий семінар «Управління підприємницькою діяльністю» (м. Харків, 2018 р.); «Міжнародна науково-практична конференція «Молодь і технічний прогрес в АПК»» (м. Харків, 2018 р.); науковий семінар «Підприємницька діяльність в АПК» (м. Харків, 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Управління розвитком соціально-економічних систем» (м. Харків, 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток підприємницької діяльності в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів» (м. Херсон, 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2019 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Підвищення ефективності використання потенціалу аграрних підприємств-виробників органічної продукції» (м. Харків, 2020 р.); онлайн-конференція «Українська агропродовольча сфера: перспективи, інновації та європейські можливості» (м. Харків, 2020 р.).

Публікації. Основні результати виконання дисертаційної роботи викладені в 17 наукових працях, серед яких: 1 розділ колективної монографії, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних наукових виданнях та виданнях, включених до вітчизняних та міжнародних наукометричних баз, 9 публікацій в інших виданнях.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Основний текст дисертації викладено на 192 сторінках комп'ютерного тексту. Дисертація містить 36 таблиць та 28 рисунків. Список використаної літератури містить 170 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретичні засади формування і зміцнення розвитку підприємств-виробників продукції рослинництва» з'ясовані теоретичні положення розвитку сільськогосподарських підприємств та його роль в

підприємницькій діяльності; виявлено методи дослідження механізму реалізації ефективного та раціонального розвитку, завдяки залученню його принципів функціонування; охарактеризовані особливості формування доцільного рівня розвитку в умовах світової інтеграції.

Виконані дослідження вказали на недостатню сформованість різнобічних положень з питань формування розвитку підприємства та виявлення доцільності в подальшому розкритті проблематики його зміцнення, що в свою чергу обумовило доповнення та удосконалення теоретичних та практичних положень формування відповідних механізмів розвитку та механізмів управління розвитком. Встановлено, що трактування поняття «соціально-економічний розвиток підприємства» можливо розглядати, як процес необоротної, спрямованої, закономірної зміни економічного становища та соціальної інфраструктури господарюючого суб'єкта, в результаті якої організація переходить до принципово нового якісного стану. Поруч з цим обґрунтовано складові елементи розвитку аграрного підприємства, до яких належить: соціально, економічна та екологічна.

Відповідно, були визначені чинники впливу внутрішнього середовища (негативні наслідки дій працівників аграрного підприємства, які безпосередньо впливають на формування й функціонування системи розвитку діяльності; порушення приватності суб'єкта підприємницької діяльності; нераціональне використання ресурсів; недосконалість системи апарату управління підприємства; неінформативні індикатори соціального, правового, інформаційного, економічного і екологічного забезпечення розвитку) та зовнішнього оточення (зовнішня політика, яка стосується соціальних та економічних процесів, що відбувається в галузі сільського господарства; ефективний розвиток діяльності підприємства з метою послаблення потенційних конкурентів, оволодіння новими сегментами ринку тощо).

З позиції системного підходу наголошено, що управління розвитком підприємства, можна розглядати як процес забезпечення раціонального функціонування, максимального рівня продуктивності праці, ресурсовіддачі, доцільне використання ресурсів, здійснення соціальної відповідальності та високоякісного здійснення організаційно-господарських процесів в діяльності підприємства. При цьому необхідність забезпечення поступального розвитку змушує підприємства до постійного стимулювання потенціалів та вдосконалення механізму управління розвитком.

Поєднання підходів до формування та функціонування механізму управління розвитком аграрного підприємства дозволяє ідентифікувати чинники впливу на протікання відповідних процесів, а саме: економічних, політичних, інформаційних, соціальних, психологічних, природньо-кліматичних, науково-технічних й прогнозувати заходи дій чи протидій та їх реалізацію потенційним та реальним загрозам, що виникають в підприємницькій діяльності. Такий механізм являє собою систему управління соціально-економічними взаємовідносинами, яка складається із принципів, інструментів, важелів, методів, підходів і забезпечення, які є орієнтованими на досягнення цілей основної діяльності підприємства.

Встановлено, що інтеграційні процеси вимагають від апарату управління підприємств формувати власну діяльність з передумов передбачення небезпек та чинників впливу, іншими словами функціонування системи управління розвитком має ґрунтуватися на комплексі заходів протидії чи ліквідації наслідків чинникам впливу, поширюючи даний комплекс на всі елементи організаційної структури. Ідентифікація специфічних властивостей формування розвитку підприємств в умовах світової інтеграції на передумовах системного, комплексного та структурного аналізу та виявлення позитивного світового практичного досвіду ефективного забезпечення розвитку діяльності підприємства дозволили виявити вплив інтеграційних процесів на складові частини розвитку та встановили найважливіші чинники впливу.

У другому розділі «Сучасний стан забезпечення розвитку підприємств-виробників продукції рослинництва» здійснено оцінювання та аналізування рівня розвитку аграрного підприємства; проведено дослідження про стан системи управління чинниками впливу та їх наслідки на розвиток суб'єкта господарювання; проведено діагностику соціального та економічного стану діяльності підприємства в сфері, визначено індикатори формування сприятливих передумов впровадження заходів з підтримки та зміцнення власного рівня розвитку підприємства.

Відображено результати дослідження ділової активності за допомогою орієнтованого методу обстежених сільськогосподарських підприємств Харківської області про демонструвало активізацію підприємницької діяльності за допомогою найголовніших заходів зміцнення забезпечення соціально-економічного розвитку є стратегічне планування підвищення ефективності, конкурентоспроможності, перспективне зростання цінності підприємства-суб'єкта за індикаторами соціальної та економічної діяльності, а також відтворення необхідних умов аграрного господарювання; тактичне планування - досягнення кількісних та якісних показників реалізації цілей у розвитку аграрного підприємства за визначений часовий період; оперативне планування – виділення та регулювання засобів освоєння ресурсів за виявленою потребою (рис. 1). У дослідженні констатовано на підставі проведеного опитування керівників підприємств, що найбільш важливими складовими елементами соціально-економічного розвитку вважаються: соціально-економічна система розвитку підприємства (35 %), техніко-технологічна система (30 %) та інформаційна система (25 %) (рис. 2).

Відображено, що досягнення ефективного управління розвитком підприємства має підпорядковуватися управлінням чинниками впливу та уразливості, що обґрунтовується на планування виникнення ймовірних чинників у процесі впровадження інновацій; запровадження заходів, щодо ліквідації та усунення негативних наслідків, які виявляються під час прояву чинника впливу або мінімізації самого чинника. У дисертаційній роботі модернізовано та осучаснено методи оцінки стану системи управління чинниками впливу та їх безпосередні наслідки на соціально – економічний розвиток підприємства на основі рекомендованого алгоритму управління й акліматизованого підходу SWOT-аналізу, факторного аналіз, цей комплекс дозволив явити сильні та слабкі

сторони, можливості та труднощі, взаємозв'язок і взаємозалежність, що в свою чергу слугують системою індикаторів і їх методами забезпечення функціонування розвитку в цілому в підприємстві та його складових.

уточнення завдань, вибір методів та засобів досягнення поставленої мети, визначення відповідності між цілями та можливостями підприємства, здійснюється раціональний розподіл ресурсів та адаптація до умов внутрішнього середовища і зовнішнього оточення.

Стратегічне планування

ПЕРСПЕКТИВНІ ЗАХОДИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З ВИРОЩУВАННЯ ВИСОКО ТРУДОЄМНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

Оперативне планування

дотримання та виконання оперативних завдань ефективно здійснювати із урахуванням фінансових витрат, а також своєчасно прогнозування можливих модифікацій та запобігання їх негативному впливу, адаптація до примхливих природно - кліматичних умов.

Тактичне планування

реалізація визначеної стратегії у процесі сільськогосподарської діяльності за рівнем пріоритетності розвитку з урахуванням нагромадженого досвіду та освоєння інноваційного потенціалу в умовах інтенсивного зовнішнього середовища

Рис. 1. Перспективні заходи активізації діяльності підприємств рослинницького напрямку в Харківській області

Рис. 2. Значимість складових системи соціально-економічного розвитку підприємств рослинницького напрямку в Харківській області, %*

* за результатами опитування

У дослідженні виявлені комплексні та систематизовані положення аналізування й оцінювання фінансово-виробничого стану підприємства за допомогою математичного аналізу, який ґрунтується на розрахунку системи індикаторів підприємницької діяльності, що включає рентабельність загальна, активів, виробничих фондів і реалізованої продукції, коефіцієнт маси прибутку на посів культури, тощо (табл. 1).

Таблиця 1

Фінансово-економічний стан підприємств з вирощування високотрудоємних сільськогосподарських культур в Харківській області за 2016-2020 рр.*

Показники	ПА «ВАТАЛ»	КДСС ІС НААНУ	СЛОВ «Славутич»	ДП «ДГ «ПАРХОМІВСЬ КЕ» ІОБ НААНУ
Рівень рентабельності підприємства	52,72	14,97	12,98	32,56
Рівень рентабельності активів	38,78	7,19	7,16	18,76
Рівень рентабельності виробничих фондів	110,52	29,84	18,66	35,12
Рівень рентабельності реалізованої продукції	28,66	115,02	113	6,9
Коефіцієнт маси прибутку на гектар посіву пшениці	8,08	6,48	13,06	5,52
Коефіцієнт маси прибутку на гектар посіву соняшнику	13,38	8,4	16,38	7,28
Коефіцієнт маси прибутку на гектар посіву сої	3,01	5,02	18,4	7,82
Коефіцієнт маси прибутку на гектар вирощування плодів зерняткових й кісточкових	45,55	22,04	-	-
Коефіцієнт маси прибутку на гектар вирощування ягід	166,04	44,68	-	-
Коефіцієнт маси прибутку на гектар вирощування овочевих та баштанних культур	_*_*	-	-	4

*розраховано автором за даними звітності підприємств

У третьому розділі «**Пріоритетні напрями зміцнення розвитку підприємств-виробників продукції рослинництва**» відображено планування факторів зміцнення розвитку досліджуваних сільськогосподарських підприємств; сформовано механізм зміцнення розвитку підприємницької діяльності; виявлені та обґрунтовані елементи системи управління розвитком підприємств галузі.

Обґрунтовані функціональні й цільові властивості, які притаманні структурним складовим системи управління розвитком аграрних підприємств рослинницького напрямку, які спеціалізуються на вирощуванні високотрудоємних сільськогосподарських культур, а також висвітлено напрями ефективного розвитку на підставі результатів застосування економіко-математичних методів оцінки й аналізу рівня розвитку підприємств. Рекомендовано у дослідженні раціональний і доцільний комплекс, який складається з наступних частин: аналіз інформаційних показників; формування системи оцінки соціально-економічного розвитку; розробка чи формування ефективних управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку підприємства.

У дослідженні сформовано конфігурацію вибору стратегії змін рівня розвитку діяльності підприємства, яка характеризується стратегічною позицією та здійснити вибір варіацій раціонального розвитку, а також потрібно зазначити, що умовах сьогодення формування та функціонування діяльності підприємства обумовлені високими показниками нестійності та нестабільності, що виявилися спорідненими із світовою економічною кризою. Такий стан спричиняє спад рівня розвитку, іншими словами, знижує можливості забезпечити максимальний та стабільний розвиток. В такому випадку, рекомендовані гіпотензивні засади формування механізм зміцнення розвитку підприємств, передумовами якого є реалізація інноваційної політики та враховує вплив соціальних, політичних, економічних, екологічних, науково-технічних, психологічні, правові чинники й планує комплекс доцільних заходів та реалізацію процесів ліквідації чи усунення негативних наслідків.

Визначені елементи системи управління розвитку підприємства, формування та функціонування якої забезпечує реалізацію комплексу стратегій, який враховує стратегію формування ефективної репутації, що в свою чергу передбачає аналіз початкової позиції діяльності підприємства, розробка та впровадження регулюючих заходів на умовах дотримання принципів, до їхнього складу можна віднести ефективне управління, кваліфікованість, приватність, підприємницька етика, такий комплекс сприяє збільшенню економічної і соціальної відповідальності діяльності суб'єктів підприємництва, а також зміцнення власних позиції на ринковому середовищі (рис. 3). Таким чином, фактично доведено вплив репутації на забезпечення розвитку, вказано також взаємозалежність та взаємозв'язок між репутацією та рівнем розвитку в цілому на підприємстві, так і в його складових елементах. На таких передумовах сформовано модель оцінки репутації та розвитку діяльності підприємства, яка визначає можливість ефективно та раціонально управляти репутацією зі сторони розвитку підприємства.

Зміцнення рівня соціально – економічного розвитку сільськогосподарського підприємства

Об'єкти:
 фінансові активи, власний капітал, виробництво,
 працівники, система інформаційних даних,
 матеріально – технічне забезпечення, інші резерви

Суб'єкти:
 керівники, апарат управління, персонал
 підприємства

Механізм управління розвитком підприємства: функції, методи,
 засоби, принципи, інструменти, важелі

Стратегічні місії та цілі:
 ефекtywne використання
 ресурсів; акліматизування змін
 ринкового середовища; стійкий
 рівень фінансових результатів в
 діяльності підприємства;
 приріст прибутковості;
 впровадження інновацій;
 відповідність рівня діяльності
 сучасним тенденціям розвитку

**Складові
 системи змін
 розвитку
 діяльності:**
 економічна,
 соціальна,
 виробнича,
 інвестиційна,
 інноваційна,
 цінова,
 мотиваційна.

Шляхи зміцнення розвитку:
 ідентифікація чинників впливу
 внутрішнього та зовнішнього
 середовища; оцінення стану
 соціально – економічного
 розвитку; регулювання та
 прогнозування рівня розвитку;
 контроль ефективності
 розвитку підприємницької
 діяльності

**Елементи системи
 управління
 соціально –
 економічного
 розвитку:**
 забезпечення
 економічної,
 соціальної,
 інформаційної,
 екологічної складових

Рис. 3.15. Складові системи зміцнення соціально – економічного розвитку підприємств з вирощування високо трудоємних сільськогосподарських культур Харківської області

В дисертаційній роботі відображено процес формування позитивної репутації сільськогосподарського підприємства, який має тісний зв'язок та залежність від процесу його підтримки, в такому випадку є досить актуальними та доцільними питання повсякчасного контролінгу. Рекомендовано алгоритмічні дії з формування та підтримки позитивної репутації підприємств, які можна комфортно використовувати окремими системами, а також висвітлено удосконалену систему управління репутацією діяльності підприємства, в якій відображено три рівні: максимальний, середній, низький. В такому контексті, запропоновано розроблену управлінську стратегію формування ефективної репутації в цілому підприємства та її складові, які пов'язані з формування репутації якості продукції; репутація цінової політики; репутація збуту сільськогосподарської продукції, крім того така стратегія може використовуватися під час розрахунків індикаторів формування репутації по кожних її окремих елементах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні вирішене актуальне науково-практичне завдання з формування системи управління соціально-економічного розвитку аграрних підприємств рослинницького напрямку, які спеціалізуються на вирощуванні високотрудоємних сільськогосподарських культур. За результатами дослідження зроблено висновки теоретичного, методичного і науково-прикладного характеру:

1. Спостерігається відсутність чіткого визначення поняття соціально-економічний розвиток, його суть та зміст, що в свою чергу обумовлено удосконалення та уточнення теоретичних тверджень та понятійно – практичних положень в даній галузі. Рекомендовано та запропоновано поняття «соціально – економічний розвиток» потрібно розглядати як процес необоротної, спрямованої, закономірної зміни економічного становища та соціальної інфраструктури господарюючого суб'єкта в результаті якої організація переходить до принципово нового якісного стану. Комплекс питань, які мають взаємозв'язок із забезпечення раціонального рівня соціально-економічного розвитку підприємства, вимагають від керівничого апарату управління досить вагомі й глибокі теоретично-спеціальні знання і практично-професійні навички при формування управлінських рішень. Забезпечення доцільного та ефективного стану підприємницької діяльності є головною передумовою досягнення раціонального чи максимального рівня соціально-економічного розвитку. Таким чином, забезпечення пріоритетного рівня розвитку можливо завдяки регулювання та осучаснення економічної, соціальної, інформаційної та управлінської, етичної і культурної, правової, організаційно-технічної, ресурсної складової розвитку аграрних підприємств.

2. На підставі теоретичних узагальнень обґрунтовано, що механізм соціально-економічного розвитку має базуватися на внутрішньо-системних характеристиках підприємства. Проведений аналіз та методичних підходів до формування механізму соціально-економічного розвитку підприємств повинен

формуватися під впливом основних принципів: системності; комплектності; цілеспрямованості; критеріальності; узгодженості та взаємопідтримки; перспективності; гнучкості і адаптивності; інформативності; вмотивованості; відповідальності; потенціалу, а також передбачає систему заходів і їх реалізацію плануючих дій на ліквідацію чи протидію наявних і ймовірних чинників впливу, завдяки впровадженій системі управління соціальними і економічними взаємовідносинами, шляхом залучення комплексу важелів, принципів, методів і інструментів, забезпечення за допомогою проведеного досліджень, результати якого дозволять досягти поставлені цілі діяльності підприємства.

3. Інтеграційні процеси соціально-економічного розвитку підприємств-виробників рослинницької продукції, зокрема, з вирощування високотрудоємних сільськогосподарських культур зобов'язані будувати свою діяльність з огляду чинників впливу, тобто, функціонування їх систем розвитку має базуватись на поєднанні заходів та протидії чинникам впливу, поширюючи на всю структуру суб'єктів підприємництва. Дослідження особливостей формування соціально-економічного розвитку підприємств у контексті світової інтеграції на засадах системно-структурного аналізу та позитивного світового досвіду забезпечення розвитку вказаних підприємств дозволили проаналізувати вплив інтеграційних процесів на всі складові соціально-економічного розвитку та виділити основні чинники впливу.

4. Системна та комплексна оцінка фінансово-господарської, виробничої діяльності й діагностики фінансової стійкості підприємств-виробників продукції рослинництва дозволила визначити фактори формування сприятливих умов для здійснення підприємствами з вирощування високо трудоємних сільськогосподарських культур заходів з підтримки належного рівня соціально-економічного розвитку та реалізації перспективних напрямів своєї підприємницької діяльності.

5. Ефективне управління соціально-економічним розвитком підприємства має враховувати основні чинники впливу та включати: планування ймовірності виникнення будь-яких загроз під час впровадження інновацій; запровадження заходів щодо ліквідації причин та умов, що провокують створення факторів ризику чи їх мінімізацію, або усунення негативних наслідків, що можуть виявитися під час виникнення чинника впливу. Поліпшення та осучаснення методик та підходів до оцінки стану управління соціально-економічним розвитком аграрних підприємств на підставі запропонованої системи алгоритмічних фаз процесу управління дозволило відобразити сильні та слабкі сторони підприємств рослинницького напрямку з вирощування високотрудоємних сільськогосподарських культур, а також виявити можливості та труднощі й взаємозв'язок між ними.

6. В дослідженні обґрунтовано систему оцінювання фінансово-економічного та виробничо-господарського стану підприємств рослинницького напрямку з вирощування високотрудоємних сільськогосподарських культур за допомогою об'єднуючого підходу, що включає аналіз та діагностику фінансової стійкості, визначення показників рентабельності та ділової активності, а також розрахунок рівня соціально-економічного розвитку підприємств.

7. Розроблено та впроваджено методичний метод, який базується на поєднанні числових меж оцінювання впливу прогностичних індикаторів стабілізації та зміцнення соціально-економічного розвитку аграрних підприємств; який складається з математично- економічної моделі, що враховує комплекс та систему показників соціального і економічного розвитку, які безпосередньо впливають на рівень фінансових результатів основної діяльності. В результаті впровадження такого методу в систему управління досягається стимулювання дотримання пріоритетних напрямів розвитку підприємства.

8. Актуальні передумови функціонування підприємств рослинницького напрямку, які спеціалізуються на вирощуванні високотрудоємних сільськогосподарських культур, спричиненні значними рівнями нестабільності та нестійкості. Такі явища пов'язані із ситуацією, яка склалася під впливом зовнішніх факторів. Тому були обгрунтовані концептуальні засади формування та функціонування механізму стабілізації соціально-економічного розвитку досліджуваних підприємств, який спрямований на реалізацію місії, цілей та стратегій діяльності й враховує вплив соціальних, політичних, економічних, правових, екологічних, інформаційних, психологічних чинників, а також забезпечує ліквідацію та елімінування наявних чи ймовірних небезпек, які виникають під час здійснення основної діяльності.

9. Визначені складові елементи системи управління соціально-економічним розвитком підприємств-виробників продукції рослинництва, зокрема, підприємств з вирощування високотрудоємних сільськогосподарських культур, яка функціонує через реалізацію комплексу стратегічних та поточних стратегій і цілей, враховуючи стратегію формування позитивної репутації, передумовою якої є аналіз та оцінка початкових позицій підприємства, створення та впровадження системи регулювання та коригування ефективного управління, кваліфікаційності, підприємницької етики, приватності, які сприяють покращенню економічної та соціальної відповідальності підприємств та зміцнення позицій на ринковому середовищі.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ монографії

1. Левкіна Р.В., Гіржева О.М., Хлопніна-Гнатенко О.І., Ряснянська А.М., Котко Я.М. Підприємництво: питання теорії та практики / Р.В. Левкіна; за ред. Р.В. Левкіної. - Харків : Смугаста типографія, 2020. - 390 с. *(авторський внесок полягає в ідентифікації особливостей комерційної діяльності підприємств агропромислового виробництва).*

статті у наукових фахових виданнях

2. Котко Я.М. Роль сховищ для зберігання продукції овочівництва. Вісник ХНТУСГ ім. П.Василенка: Економічні науки. 2015 р.. Вип. 161. С. 195-203.

3. Котко Я.М. Роль ярмарків у формуванні та функціонуванні овочевого ринку. Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. 2015 р. Вип. 162. С. 188-195.

4. Котко Я.М. Левкіна Р.В. Соціальна орієнтація мотиваційного механізму суб'єктів аграрного бізнесу. Вісник ХНТУСГ ім. П. Василенка: Економічні науки. 2018. Вип. 191. С.51-59. *(авторський внесок полягає в обгрунтуванні*

впровадження мотиваційного механізму в менеджменті аграрних підприємств)

5. Котко Я.М. Механізми розвитку підприємств-виробників продукції рослинництва. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 4. С. 87-92.

***Статті у зарубіжних виданнях та виданнях,
внесених до міжнародних наукометричних баз***

6. Levkina R.V., Levkin A.V., Kotko Y.M. Organic production technologies in forming component organizational and economic mechanism enterprises horticulture. Economics, management, law: problems and prospects collection of scientific articles: Agenda Publishing House, United Kingdom.-2015 p. с.210-214. *(авторський внесок розроблено теоретичну базу та застосовано рекомендації щодо формування складова виробнича операція організаційно-економічного механізму ефективних виробників рослинних продуктів шляхом впровадження органічних технологій).*

7. Levkina R.V., Kotko Ya.M., Levkin A.V. Labor intensive of agrarian enterprises as a factor for the development of social rural infrastructure (Трудоємні галузі аграрних підприємств як чинник розвитку соціальної сільської інфраструктури). Challenges and opportunities of scientific thought development: – Pretoria, South Africa.- 2017 p. с 66-69. *(авторський внесок - доцільність використання розвиток трудомістких виробництв з метою створення та вдосконалення соціальних інфраструктур у сільській місцевості.)*

8. Levkina R.V., Levkin A.V., Kotko Ya.M. World experience of state support for the development of the market for organic agrarian products / Management of economic systems. - Collective monograph – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2017. - 80 p. *(авторський внесок – впровадження інноваційних методів розвитку ринку овочевої продукції).*

В інших виданнях

9. Котко Я.М., Левкіна Р.В. Міжнародний досвід державної підтримки розвитку малого підприємництва. *Молодь і технічний прогрес в АПК: матеріали Міжнародної науково – практичної конференції молодих вчених*, (м. Харків, 2017 р.). Харків: ХНТУСГ, 2017. С. 70. *(авторський внесок - охарактеризувати сучасний стан розвитку малого підприємництва, розкрити особливості державної політики підтримки розвитку малого підприємництва в Україні та закордоном).*

10. Левкіна Р.В., Левкін А.В., Котко Я.М. Товарознавчі особливості розвитку сільського туризму в Україні. *Молодь і технічний прогрес в АПК: матеріали Міжнародної науково – практичної конференції молодих вчених* (м. Харків, 2017 р.). Харків: ХНТУСГ, 2017. С.150. *(авторський внесок - запровадження сільських туристичних послуг на території України і у місцях, що характеризуються особливими природними умовами та мають відношення до історичних подій).*

11. Левкін А.В. Котко Я.М. Использование теории множеств при реинжиниринге организационных систем. *Молодь і технічний прогрес в АПК: матеріали Міжнародної науково – практичної конференції молодих вчених* (м. Харків, 2017 р.). Харків: ХНТУСГ, 2017.- с. 23-33. *(авторський внесок -*

використання теорій мультимножин у процесі реінжинірингу соціальних систем).

12. Котко Я.М. Досвід маркетингової діяльності аграрного підприємства на ринку високотрудоємкої продукції // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Молодь і технічний прогрес в АПВ» Інноваційні розробки в аграрній (авторський внесок - визначення особливостей запровадження та розвитку маркетингової діяльності в аграрних підприємствах з метою підвищення ефективності їх діяльності).*

13. Левкіна Р.В., Котко Я.М. Особливості ціноутворення на органічні експортні товари. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали Міжнародної науково – практичної конференції молодих вчених (м. Харків, 2019 р.). Харків: ХНТУСГ, 2019. С.125-127. (авторський внесок - запропонована методика ціноутворення є простою, зрозумілою і дозволяє максимально врахувати витрати на виробничо-збутову діяльність, розрахувати повну собівартість та визначити мінімальний рівень ціни).*

14. Левкіна Р.В., Котко Я.М. Сучасні проблеми збутової діяльності в сільськогосподарських підприємствах . *Розвиток підприємницької діяльності в умовах глобалізації та інтеграційних процесів: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Херсон, 2019 р.). Херсон: ХНАУ, 2019. С. 88-89. (авторський внесок - визначення оптимальних шляхів управління збутовою діяльністю сільськогосподарських підприємств).*

15. Левкіна Р.В., Котко Я.М. Міжнародний досвід розвитку малого підприємництва. *Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції., 11-12 квітня 2019 р., Харків, 2019. С. 125-127 (авторський внесок - досліджено сучасний стан розвитку малого підприємництва, розкрити особливості державної політики підтримки розвитку малого підприємництва в Україні та закордоном).*

16. Левкіна Р.В., Котко Я.М., Левкін А.В. Формування бренду органічних аграрних підприємств. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: збірник тез доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 13-14 вересня 2019 р.). Одеса: ОНЕУ, 2019. С. 16-18 (авторський внесок – вдосконалення нових підходів до формування маркетингової стратегії, її імплементації та реалізації, з пошуку оптимальних шляхів товаропросування).*

17. Котко Я.М. Перспективні міжнародні ринки для збуту української аграрної продукції. *Молодь і сільськогосподарська техніка у XXI столітті: Збірник матеріалів XVI-го Міжнародного форуму молоді (м. Харків, 2020 р.). Харків: ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2020. С. 227.*

АНОТАЦІЯ

Котко Я.М. Управління розвитком підприємств – виробників продукції рослинництва. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, Харків, 2021.

Дисертаційна робота присвячена вивченню стану розвитку підприємств – виробників продукції рослинництва в системі національної економіки України і та цій основі розробці та перевірці ефективності організаційної структури під час відтворення механізму розвитку на засадах індивідуалізації, комплексності, системності і диференціації. Аналізуючи тенденції розвитку підприємств – виробників продукції рослинництва, проблеми комплексного підходу до питань, що стосуються навколишнього середовища, розвитку економічної системи для задоволення потреб підприємства, підвищення рівня соціального розвитку, ефективне і раціональне використання систем та ресурсів підприємства, забезпечення безпечного і перспективного розвитку діяльності, тощо. Запропоновано трактування поняття «соціально-економічний розвиток» як стану незворотності, цілеспрямованості його господарських ресурсів, можливостей, змін і здібностей, при яких забезпечується раціональне й ефективне їх використання на основі удосконаленої техніки, технологій, організації праці, впровадження інновацій, це можливо завдяки успішному та вчасному протидії можливим чинникам впливу, внаслідок чого з'являться можливості досягти поставлених мети та завдань відповідно до обраної ним стратегії соціально - економічного розвитку й виявлені його складові, найголовнішими з яких є соціальна, економічна і екологічна системи. На основі системного, комплексного та теоретичного аналізу розроблено механізм зміцнення соціально – економічного розвитку, який складається з чинників впливу (державна політика, науково – технологічний прогрес, економічна ситуація в країні, географічні особливості території, екологічна безпека, соціум, виробничо – господарський процес, інноваційна та інвестиційна політика підприємства), організаційної структури управління, економічних показників діяльності, системи ефективних заходів, принципів, інструментів, методів, важелів. Визначено зміст, особливості і практичне значення найважливіших методів для оцінки рівня соціально – економічного розвитку на підприємствах, які характеризуються виявленням існуючих і ймовірних небезпек, що загрожують перспективному розвитку діяльності, виявляють фактори формування сприятливих умов розвитку з урахуванням заходів підтримки та поліпшення підприємницької діяльності. У дисертаційній роботі осучаснено та удосконалено методичні підходи для оцінки та аналізу управління чинниками впливу на розвиток в цілому на підприємстві, так і на структурні його елементи, завдяки рекомендованим підходам (факторний, регресійний, горизонтальний і вертикальний аналіз) дозволяють виявити вплив кожного індикатору на фінансові результати діяльності, сильні та слабкі сторони, можливості та труднощі підприємств, взаємозалежність та взаємозв'язок. Відображено осучаснений методичний підхід до узагальнення кількісних меж оцінки, діагностування, планування, прогнозування, зміцнення,

контролінгу розвитку підприємств, що ґрунтується на економічному методі, який враховує систематизацію індикаторів розвитку, щодо впливу чинників безпосередньо на фінансові результати діяльності, та відповідно і доцільно використовуються результати досліджень для впровадження раціональних управлінських рішень з цілю покращення та стимулювання перспективного рівня розвитку підприємства. Аргументовані структурні складові системи управління соціально – економічним розвитком підприємства, передумовою якої є формування і реалізацію стратегій, урахування стратегію формування позитивної репутації, яка передбачає діагностику початкового стану, створення та впровадження системи регулюючих заходів на основі дотримання доцільних принципів ефективного управління, кваліфікованості, приватності, підприємницької етики, які позитивно впливають на соціальну і економічну відповідальність сільськогосподарських підприємств та поліпшують і зміцнюють власні позиції на ринковому середовищі.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток підприємства, аграрне підприємство, чинники впливу, ділова активність, механізм, організаційна структура управління, розвиток, репутація.

ANNOTATION

Kotko Ya.N. Management of the development of enterprises-manufacturers of crop production. - Qualifying scientific work as a manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences in the specialty 08.00.04 economics and enterprise management (by type of economic activity). - Kharkiv National Technical University of Agriculture named after Petro Vasilenko, Kharkiv, 2021.

Studies have indicated the lack of a clear definition of the essence and content of the socio - economic development of an agricultural enterprise, due to the addition and identification of theoretical and practical provisions and a conceptual and indicative system in this area. The concept of "socio - economic development" is proposed to be considered as a state of irreversibility, purposefulness of its economic resources, opportunities, changes and abilities, which ensure their rational and effective use on the basis of improved equipment, technologies, labor organization, introduction of innovations, this is possible due to successful and timely counteraction to possible influencing factors, as a result of which there will be opportunities to achieve the set goals and objectives in accordance with his chosen strategy of socio - economic development. The constituent elements of socio - economic development are as follows: economic system (optimal use of limited resources and the use of environmentally friendly - nature, energy, and material - saving technologies, including the extraction and processing of raw materials, creation of environmentally friendly products, minimization, processing and disposal of waste); social system (maintaining the stability of social and cultural systems and equitable distribution of benefits); ecological system (to ensure the integrity of biological and physical natural systems, in which the main attention is paid to the preservation of the ability of self-healing and

dynamic adaptation of such systems to changes, rather than their preservation in some "ideal" static state). As a result of theoretical and practical research, a mechanism for strengthening socio - economic development, based on the processes of internal systems and subsystems of agricultural enterprises, is reasonably demonstrated. The analysis carried out on a set of approaches to the formation of a mechanism for strengthening the socio - economic development of enterprises' activities on the basis of a complex system method, which assesses factors of influence, such as: state policy, scientific and technological progress, the economic situation in the country, geographical features of the territory, environmental safety, society, production and business process, innovation and investment policy of the enterprise, organizational structure of management, economic performance indicators, and also provides for a system of effective measures and their implementation and the elimination or counteraction of emerging dangers that arise in the external environment and internal environment, due to the introduction of expedient and rational principles, tools, methods, levers, as a result of their action, make it possible to diagnose, and the conclusions will allow to adjust the activities of the enterprise, which in turn will be able to reach the post set goals. The integration of economic processes force managers and the management system of agricultural enterprises to form entrepreneurial activity from the point of view of preventing dangers, that is, the functioning of the system of socio - economic development has prerequisites for the integration and systematization of methods of counteraction and neutralization of factors of influence of any nature, in turn, is reflected throughout the management and organizational structure of the enterprise. A detailed study of the features of the formation of the socio - economic development of agricultural enterprises in the context of world integration on the basis of structural and system analysis, the identification of world practical experience in ensuring socio - economic development will make it possible to diagnose the impact of integration indicators on the structural elements of enterprise development and identify the main dangers of its activities. The grouping of various methods and approaches of social, economic assessment and diagnostics of entrepreneurial activity is advisable, since such a system corresponds to their purpose, rationality, meaningfulness. The study of the most important methods for assessing the level of socio - economic development at agricultural enterprises is characterized by the identification of existing and probable dangers that threaten the future development of activities, reveal the factors of forming favorable conditions for development, taking into account measures to support and improve entrepreneurial activity. A prerequisite for an effective management system for socio - economic development is the management of influencing factors, which consists of predicting possible obstacles to the activities of agricultural enterprises in the implementation of innovations, the introduction of a system of measures to eliminate the causes or conditions for the formation of entrepreneurial risks, as well as the attraction of rational ways to minimize the factors of influence or eliminate their consequences on the activities of the enterprise. The dissertation work modernized and improved methodological approaches to assessing

and analyzing the state of the management system of factors of influence on the socio-economic development in general at the enterprise, and on its structural elements, thanks to the recommended scheme of algorithmic actions of the factor management process and the acclimatized method of factor analysis, SWOT- analysis, allowing to identify the impact of each indicator on the financial performance, strengths and weaknesses, opportunities and difficulties of enterprises, to determine the interdependence and interrelation that contribute to the functioning of a set of indicators and methods of ensuring the functioning of the appropriate level of socio-economic development of enterprises in the industry. A system of provisions for assessing and analyzing the social and economic state of agricultural enterprises using factor analysis, which provides for a complex of factors, for example, business activity, an index of social ability, the level of profitability, and the like. To calculate the level of socio-economic development, a horizontal and vertical analysis of the performance indicators of agricultural enterprises in the Kharkiv region was carried out. The dissertation reflects an improved methodological approach to the generalization of the quantitative boundaries of assessment, diagnostics, planning and forecasting of indicators, strengthening the socio-economic development of agricultural enterprises, based on the economic method, which takes into account the systematization of development indicators, the influence of factors directly on the financial results of activities, and, accordingly, and the research results are expediently used to introduce rational management decisions with the aim of improving and stimulating the prospective level of enterprise development. Today's domestic prerequisites in the functioning of agricultural enterprises are due to the high state of fluctuations and precariousness, such a situation is associated with the influence of the global economic crisis, as a result of which there is a decrease in the level of development, and therefore minimization of its priority development opportunities. In this case, the recommended conceptual basis for the formation of strengthening the socio-economic development of an agricultural enterprise, represents the implementation of the goals, mission and strategy of intensive development and takes into account the influence of social, environmental, political, legal, economic, informational, market, psychological factors, as well as takes into account the system of measures and their prompt implementation to counteract or eliminate hazards or negative consequences. Reasoned structural components of the management system for the socio-economic development of an agricultural enterprise, the formation and functioning of which ensures the implementation of strategic and current strategies, taking into account the strategy of forming a call sign reputation, which in turn involves the diagnosis of the initial state, the creation and implementation of a system of regulatory measures based on the observance of reasonable principles of effective management, qualifications, privacy, entrepreneurial ethics, which positively influence the social and economic responsibility of agricultural enterprises and improve and strengthen their position in the market environment.

Key words: social and economic development of an enterprise, agricultural enterprise, factors of influence, business activity, mechanism, organizational structure of management, development, reputation.